

JÓZEF SZYDŁOWSKI

Kolej rębny dla sosny w zachodniej części Krainy Mazursko-Podlaskiej¹

Возраст рубки сосны в западной части Мазурско-Подляской области
Cutting Rotation for Pine in the Western Part of the Mazurian-Podlasie
Region

Dzielnice Elbląsko-Warmińska i pojezierze Mazurskie, wchodzące w skład II przyrodniczo-leśnej Krainy Mazursko-Podlaskiej, na terenie których położone są lasy podległe Okręgowemu Zarządowi Lasów Państwowych w Olsztynie, mają optymalne warunki do rozwoju wielu gatunków drzew leśnych.

Suma wszystkich czynników ekologicznych powoduje, że sosna, jesion wyniosły, osika, brzozy, olsza czarna znalazły tu swoje optimum, a świerk, dąb szypułkowy, klon zwyczajny, lipa drobnolistna i olsza szara — warunki zbliżone do optimum.

Przy sposobności warto wspomnieć, że II Kraina przyrodniczo-leśna, a ściślej jej część zachodnia jest terenem, na którym obok gatunków o dużej plastyczności życiowej i obok świerka, jako elementu borealnego, występują również gatunki należące do elementu subatlantyckiego, jak buk, jawor, dąb bezszypułkowy, cis, które znalazły tu kres swego północno-wschodniego zasięgu.

Na szczególną uwagę zasługuje tu jednak sosna ze względu na swoją jakość i dobry wzrost. O walorach tutejszej sosny i drzewostanów sosnowych nie trzeba w zasadzie dużo mówić, gdyż są one znane nie tylko w kraju, lecz i za granicą.

Należy przypuszczać, że na jakość sosny i dużą zasobność drzewostanów sosnowych decydujący wpływ mają dobre warunki glebowe.

Region olsztyński, położony w obrębie Pojezierza Mazurskiego, ma wybitnie urozmaiconą rzeźbę terenu, która ukształtowała się w stadium pomorskim i środkowo-pomorskim ostatniego zlodowacenia wiślanego. Osady pleistocenyjskie w postaci glin zwałowych, piasków, żwirów, głazów i iłów zalegają miejscami w warstwie dochodzącej do 180 m. Dominują na Pojezierzu Mazurskim obszary moreny pagórkowatej z licznymi wzniesieniami moreny czołowej, dochodzącymi do 313 m nad poziom morza (Góra Dylewska). W części północnej województwa występują równiny akumulacji jeziornej, a w południowej stosunkowo duże obszary równin fluwioglacjalnych (sandrów).

Gleby powstałe na utworach zwałowych są żyzne i wybitnie produkcyjne. Jeżeli zaś chodzi o gleby na utworach wodno-lodowcowych, to jedynie gleby na sandrach są słabsze. Gleby te są jeszcze jednak produkcyjne i odpowiadają II—III, a tylko miejscami IV bonitacji siedliska dla sosny.

¹ Referat wygłoszony na konferencji naukowej PTL w Olsztynie we wrześniu 1960 r. Kom. Red.

Ze współczesnych holocenijskich osadów stosunkowo pokaźne miejsce zajmują torfy, mniej liczne są natomiast osady rzeczne, jeziorowe lub deluwialne.

Powierzchnia leśna w granicach OZLP w Olsztynie wynosi wg danych z początku roku gosp. 1959/1960 — 440,3 tys. ha, nie licząc około 16,1 tys. ha nieużytków polnych przejętych od Państw. Funduszu Ziemi, częściowo zalesionych lub przeznaczonych do zalesienia.

Dobra jakość gleb powoduje, że siedlisk słabych jest stosunkowo mało, co potwierdza zestawienie procentowego udziału poszczególnych siedliskowych typów lasu (tabela 1).

Tabela 1

Bs 2,3%	—	—	—	—
Bśw. 41,3%	BMśw. 20,0%	LM. 12,9%	Lśw. 6,0%	— —
Bw. 5,3%	BMw. 5,0%	—	Lw 1,5%	Lł 0,1
Bb 1,2%	—	—	Ol. 4,0%	-OII 0,4%

Siedliska borowe zajmują 75,1% powierzchni, z czego siedliska dobrze produkujące (bez boru suchego i bagienne) stanowią 71,6%.

Dotychczasowy udział powierzchni zajętej faktycznie przez poszczególne drzewostany wg gatunków panujących jest następujący: sosna — 70,8%, świerk — 12,0%, dąb — 4,2%, buk — 3,6%, grab — 0,9%, olsza — 3,8%, brzoza — 4,6% i inne — 0,1%.

Siedliska borowe i drzewostany sosnowe dominują na tut. terenie i zajmują ponad 70% powierzchni. Rozmieszczenie ich jest jednak nierównomierne. Największy udział siedlisk borowych i drzewostanów sosnowych jest w części południowej i środkowej Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych. W części północnej i północno-zachodniej siedlisk i drzewostanów sosnowych jest mniej, natomiast liczniejsze są świerczyny i drzewostany liściaste lub mieszane na siedliskach lasowych.

Sosna i drzewostany sosnowe na Warmii i Mazurach, będące przedmiotem zainteresowań konferencji naukowej, mają wiele dodatnich cech wyróżniających je spośród drzewostanów innych krain. Opierając się chociażby tylko na ocenie wzrokowej niektórych elementów omawianych drzewostanów, można stwierdzić, że: 1) sosna mazurska jest wybitnie dobrej jakości, 2) przyrost drzewostanów sosnowych na wysokość, grubość i masę, w wieku powyżej 100 lat jest jeszcze stosunkowo duży, 3) przyrost jakości drzew i drzewostanów sosnowych w wieku powyżej 100 lat jest bezsporny.

Na powyższe zwrócono uwagę już w 1947 r. Ówczesna Dyrekcja Lasów Państwowych przedstawiła tę sprawę Ministerstwu Leśnictwa i wystąpiła z wnioskiem o zatwierdzenie dla nadl. Puszczy Piskiej, Puszczy Ostródzkiej i niektórych innych — 120-letniej kolei ręb. Do wniosku tego Ministerstwo Leśnictwa ustosunkowało się pozytywnie i na tej podstawie przy wyliczaniu etatów w czasie sporządzania przybliżonej tabeli klas wieku i tzw. prowizorycznego urządzenia zastosowano dla wytypowanych nadleśnictw 120-letnią kolej ręb.

Dotychczas rozmiar użytkowania rębego pokrywany był w dużym odsetku wyrę-

Tabela 2

Element	Pow. nie zalesion. (halizny płaz. zręby)	K l a s y w i e k u							Razem	Ogółem
		I	II	III	IV	V	VI	VII i wyż.		
Pow. ha	9290	82536	61768	49379	37644	24264	26842	12901	295334	304624
%	3,0	27,1	20,3	16,2	12,4	8,0	8,8	4,2	—	100
Zapas grubizny netto m ³	61664	21186	4387165	6303607	6593233	4760111	5601148	2709200	30375650	30438314
%	0,2	0,1	14,4	20,7	21,7	15,6	18,4	8,9	—	100
Przeciętny zapas na 1 ha		0,2	71	129	175	196	209	210	103	—

bem drzewostanów sosnowych przeszło rębnych VI—X. kl. w., które są jednak już na wyczerpaniu. Duży rozmiar użytkowania, znacznie przekraczający etat, oraz potrzeba zachowania nawrotu cięć zmuszały również do wkraczania z cięciami do drzewostanów sosnowych V kl. w. o pełnej dynamice przyrostowej.

W związku z prowadzonymi pracami urządzeniowymi Okręgowy Zarząd LP, w celu unormowania tej sprawy, ponownie, w styczniu 1960 r. zwrócił się do Naczelnego Zarządu LP z wnioskiem o generalne zatwierdzenie 120-letniej kolei rębu dla sosny we wszystkich nadleśnictwach zajmujących przeważnie siedliska borowe. Wyjątek stanowiłyby w tym przypadku tylko nadl. Borki, Przerwanki, Węgorzewo, Kętrzyn, Sadłowo, Bartoszyce, Górowo Iławieckie, Regity, Zaporowo, Młynary, Markowo, Ponnarzyn, Dobrocin i Susz, gdzie projektuje się utrzymać 100-letnią kolej rębu.

Zachodzi jednak pytanie, czy na wszystkich siedliskach borowych byłoby uzasadnione tworzenie gospodarstw o 120-letniej kolei rębu. Wydaje się, że w tych nadl. gdzie jest większa ilość siedlisk skrajnych (Bs, Bb), należy siedliska te oddzielnie zagospodarować przy odpowiednio niższej kolei rębu.

Różnicowanie dla tego celu siedlisk borowych produkcyjnych należałoby uznać jednak za niecelowe, gdyż np. tak zwana „sosna taborska“, występująca przeważnie na typie BMśw I i LM, IA bon. jest tak samo jakościowo dobra, jak i sosna na typie siedliskowym Bśw I—III bonitacji siedliska w pozostałych nadleśnictwach.

W celu zorientowania, jak zmieniłyby się etaty, gdyby dla sosny we wszystkich nadleśnictwach OZLP w Olsztynie i na wszystkich siedliskach borowych, zamiast 100-letniej przyjęto 120-letnią kolej rębu, zamieszczam wyliczenia etatów, oparte na tabeli 2, zestawionej wg stanu na 1. I. 1956 r.

Etat masowy przy 100-letniej kolei rębu: a) wg 2 ostatnich klas wieku — 491,6 tys. m³, b) wg ostatniej klasy wieku — 653,5 tys. m³, przeciętnie — 572,5 tys. m³.
Etat masowy przy 120-letniej kolei rębu: a) wg 2 ostatnich klas wieku — 327,0 tys. m³, b) wg ostatniej klasy wieku — 415,5 tys. m³, przeciętnie — 371,2 tys. m³.

Z danych tych wynika, że przy 120-letniej kolei rębu etat roczny byłby niższy o około 200 tys. m³ w porównaniu z etatem przy 100-letniej kolei rębu.

Nie przesądzając, jakie wnioski i postulaty zostaną uchwalone na konferencji naukowej PTL w sprawie kolei rębu dla sosny na Pojezierzu Mazurskim i jak ta sprawa zostanie ostatecznie załatwiona przez resort, wydaje się, że wnioskowanie o potrzebie zastosowania dla sosny w tych optymalnych warunkach siedliskowych 120-letniej kolei rębu jest pod każdym względem uzasadnione. Dopóki drewno będzie używane jeszcze jako tarcica, dopóty celowym będzie produkowanie wysokiej jakości surowca przynajmniej w jednym regionie w kraju.